

DEZVOLTAREA CÂMPULUI LEXICO-SEMANTIC CU NUCLEUL SEMANTIC „SÂNGE” ÎN CINCI LIMBI ROMANICE

ANTONIA CIOLAC

Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
antonia.ciolac@lingv.ro

Cuvinte-cheie: *câmp tematic, sem, arhisemem, concordanțe, trăsături contrastive.*

Keywords: *thematic field, sem, archisememe, equivalences, contrastive features.*

I. INTRODUCERE

Doamna Ioana Vintilă-Rădulescu este o distinsă romanistă, specialistă a domeniului galo-roman și a idiomurilor occitană și gasconă (Vintilă-Rădulescu: 1981, 2001 etc.). În același domeniu, abordat și de alți cercetători (cf. Bloomfield: 1933, 1984, Lehmann, Martin-Berthet: 2000, Lupu: 2019, Mel’čuk: 2013, Mellado-Blanco: 2014, Noreen: 2010, Pamies Bertrán: 2018, Petuhov: 2013, Picoche: 1997, Pottier: 1967, Riegel, Pellat, Rioul: 2002, Soutet, Mejri, Sfar: 2018 și Zuluaga Ospina: 1975), am întreprins, la rândul nostru, cercetări de analiză semantică structurală (componentială), aplicate frazeologiei romanice comparate (v. Ciolac: 2019, 2021). Formulăm, în cercetarea noastră, o serie de observații contrastive privind comportamentul câmpului onomasiologic cu nucleul semantic ‘sânge’ în acele cinci limbi romanice care sunt vorbite și recunoscute prin legislație lingvistică drept limbi oficiale depline, în entități geopolitice cu caracter statal, respectiv franceza, spaniola, italiana, portugheza și româna. Nu ne ocupăm aici de idiomurile romanice al căror uz este regional, ca retoromana, vorbită în anumite regiuni din Elveția și din Italia, sau catalana, utilizată în nordul Spaniei și în sudul insular al acesteia. Pentru franceză, spaniolă și portugheză, ne oprim și asupra varietăților americane, caracterizate de variație și de inovație semantică și lexicală. Pentru excerptarea materialului frazeologic, sursele lexicografice sunt variate, complexe și complementare, pentru a atinge reprezentativitatea: sunt atât dicționare tezaur, ca DLE/ DRAE, cât și dicționare explicative, ca DEX-ul, precum și dicționare de uz ale limbii, care sunt fie unilingve, ca Moliner, fie bilingve, ca *Diccionario universal francés-español*, și/ sau specializate în frazeologie, ca *Diccionario fraseológico documentado del español actual* (cf. *infra* Surse, Webografie).

Denumirea de „câmp onomasiologic”, desemnat sau descris de un arhisemem (fascicul de seme și hiperonim), este sinonimă cu aceea de „câmp lexico-semantic/

tematic/ conceptual”. Noțiunea de enunț *polilexematic*, *multilexematic* sau *multilexemic* sau de *polilexicalitate*, atunci când este supusă constrângerilor, este o bază a frazeologiei, conform lingvisticii americane, franceze și spaniole: „*phrasèmes = énoncé multilexémique non libre : la façon la plus générale de caractériser la notion de phrasème est de dire qu’un phrasème est un énoncé multilexémique non libre*” (Mel’čuk: 2013: 1–2), „*la polylexicalité est aux séquences figées ce que la polysémie est aux unités monolexicales*” (Mejri: 2003: 26), iar, conform lui Pamies Bertrán (2018: 67), „l’apparente infraction au critère de *polylexicalité* est résolue si on remplace ce terme par *polylexématicité*”. Câmpul onomasiologic al emoțiilor construit în jurul nucleului semantic ‘sânge’ depășește nivelul limbajului frazeologic, cvazispecial, fiind bine reprezentat din punct de vedere cantitativ și frecvențial în uzul limbajului general. O dovedesc bogăția, productivitatea lexicală și dinamismul semantic ale inventarelor frazeologice care își corespund în cele cinci limbi romanice tratate. Avem în vedere o serie de trăsături contrastive, cum sunt concordanțele lexicale (sau corespondențe formale sprijinite de semantică) și trăsăturile specifice.

II. CONCORDANȚE LEXICALE ÎNTRE FRANCEZĂ, SPANIOLĂ ȘI ROMÂNĂ

Prezentăm întâi grupuri de concordanțe (corespondențe) sau *echivalențe semantice și lexicale aproape literale*, neînregistrate de surse drept calcuri lexicale, între franceză, spaniolă și română, limbi care se pot grupa împreună în acest câmp. Apoi, prezentăm concordanțele acestora cu italiana sau cu portugheza, limbi care prezintă numeroase specificități.

II.1. PRIMA CONCORDANȚĂ

Din subcâmpul tematic descris de arhisememul CALM, vecin cu subcâmpul LAȘITATE, avem în franceză *avoir du sang-froid* ‘a fi indiferent, -ă, glacial, -ă’, cu glosarea franceză „*avoir un/ le sang froid : être glacial, indifférent*”, antonim al frazemului *avoir le sang chaud* ‘être ardent ou irascible’ (TLFi, s.v. *sang*, 10. a), iar în română, (*a avea*) *sânge(-)rece*. În spaniolă, figurează *tener poca sangre (uno)* ‘a fi moale cineva’ și *perder la sangre fría/ su [sangre] fría* ‘a-și pierde controlul’, antonime ale frazemelor franceze sinonime *conserver son sang froid*, *garder son sang froid/ sang-froid*.

Sang-froid este un substantiv comun compus, de genul masculin, invariabil, aflat în curs de sudare în limba franceză contemporană, la fel ca **sânge rece** în română, ca sintagmă frazeologică nominală scurtă cu ortografia ezitantă privind prezența sau absența cratimei.

Asocierea dintre adjectivul calificativ cu sensul ‘rece’ și substantivul (cu sensul) ‘sânge’ îmbină semele contrare [+rece] cu cel obligatoriu [+cald] al substantivului

‘sânge’. Adjectivul francez este acordat la masculin, cel spaniol, la feminin, iar în română însoțește un substantiv neutru.

II.2. A DOUA CONCORDANȚĂ

În subcâmpul lexico-semantic definit de arhisememele EMOTIE VIOLENTĂ, FURIE, MÂNIE, EXALTARE, situat între cele trei câmpuri semantice descrise de arhisememele CURAJ, NEBUNIE și NECUGETARE, avem în franceză frazemul *avoir le sang qui bout/ bouillonne/ pétille dans ses veines/ dans les veines* ‘mânie, supărare; a-i fierbe sângele în vine’, ‘a cădea pradă unei emoții violente’, sinonim cu expresia franceză *son/ mon sang n’a fait qu’un tour* (TILFi, s.v. *sang*), dar și cu frazemul francez *faire bouillir le sang à/ de quelqu’un* ‘a emoționa’. În spaniolă, frazemul echivalent este *arderle/ bullirle/ hervirle la sangre (a uno)*, iar în română, *a fierbe/ a clocoti sângele (în cineva), a-i clocoti sângele în vine (cuiva), a clocoti sângele în vinele cuiva*.

Semele obligatorii ale verbelor franceze, spaniole și române cu sensuri sinonime ‘a arde, a clocoti, a fierbe, a spuma/a bulbuci’ sunt [+temperatură foarte ridicată] și [+modificarea proprietăților chimice ale unui lichid], care intră în contradicție cu semele obligatorii ale nucleului semantic frazeologic ‘sânge’, [+lichid organic], [+semivâscos], dar și cu semele facultative ale acestuia, ‘care circulă’: [+în mișcare liniștită continuă echilibrată], [+mișcare nu foarte rapidă].

II.3. A TREIA CONCORDANȚĂ

În același (sub)câmp semantic EMOTIE VIOLENTĂ, FURIE, MÂNIE, EXALTARE, mai întâlnim în franceză *monter le sang à la tête/ au visage (à quelqu’un)*, iar în română *a i se urca sângele la cap (cuiva)*, cu variantele *a i se urca* (sau: *a-i năvăli, a i se sui, a-i da* etc.) (cuiva) *sângele în obraz* (sau: *la cap, în față*). Frazemul francez *monter le sang à la tête/ au visage (à quelqu’un)* este înregistrat în dicționarul PRob-e 2012, 2020, s.v. *sang*, nu cu forma de infinitiv a verbului regent – *monter* –, ci cu forma conjugată – *qui monte*, în contextul de utilizare: *Sang qui monte à la tête, au visage*. Avem în spaniolă frazelele corespondente *subírsele la sangre a la cabeza (a uno/ a alguien)*. PRob-e 2012, 2020, s.v. *sang*, mai oferă frazemul *Mon/ son sang n’a fait qu’un tour* (sub 2), de asemenea înregistrat numai cu forma verbală conjugată la modul indicativ, timpul prezent. Sinonimele sale sunt variantele franceze *avoir le sang qui bout/ bouillonne/ pétille dans ses veines/ dans les veines*.

Opoziția lexicală dintre semele verbului ‘a urca’ și acelea ale nucleului semantic frazeologic ‘sânge’ constă în asocierea semelor contrare următoare: *semele obligatorii* ale verbului ‘a urca’, [+mișcare ascendentă], [+mișcare bruscă], [+într-un singur sens], [+acumulare la cap] și posibil [+foarte cald], cu *semele facultative* ale nucleului semantic frazeologic ‘sânge’, ‘care circulă’: [+în mișcare

liniștită continuă echilibrată], [+nu foarte rapidă], [+în interiorul venelor și al arterelor], [+în două sensuri: de la inimă spre organe și de la organe spre inimă], [+prin tot organismul] și ‘care prezintă’: [+presiune în vene și artere = tensiune arterială], [+calități indispensabile vieții]. Semului obligatoriu [+cald] al lui ‘sânge’ îi corespunde semul obligatoriu, posibil existent și întărit aici, [+foarte cald], al verbului ‘urca’.

II.4. A PATRA CONCORDANȚĂ

Din (sub)câmpul lexico-semantic descris de arhisememul NELINIȘTE, face parte frazemul francez *se faire du mauvais sang* ‘a se neliniști’, tradus cu frazemul românesc *a-și face/ a-i face (cuiva) sânge rău*. În spaniolă, frazemul echivalent este *quemarse la sangre* ‘preocuparse mucho’. Alt frazem spaniol echivalent este *hacer(se) mala sangre (alguien)*, glosat ‘a-și face sânge rău cineva’ (DSR 2009), cu sensul spaniol ‘mortificarse, sentir incomodidad y no poder remediar’ (ST 1997).

Frazeologia spaniolă mai dezvoltă, prin mijloace lexico-gramaticale (negația gramaticală a verbului), un antonim al frazemului *hacer(se) mala sangre (alguien)*, *no hacerse mala sangre (uno/ alguien)* ‘a nu-și face sânge rău’ (DSR 2009), ca în exemplul *no te hagas mala sangre! ‘nu-ți face sânge rău!’*. Echivalentele sale sunt unul aparent mai puțin frecvent în franceză *ne pas se faire de/ du mauvais sang*, iar în română, *a nu-și face/ a nu-i face (cuiva) sânge rău*.

DLE/ DRAE consemnează atât frazemul nominal *mala sangre*, scris în două cuvinte, cât și frazemul verbal *hacerse alguien mala sangre*, ambele sub intrarea *sangre*. Frazemul nominal *mala sangre* ajunge să fie folosit în spaniolă ca o unitate sudată, scrisă fie în două cuvinte, *mala sangre*, fie într-unul singur: *malasangre*. Înregistrat separat, are o valoare gramaticală fie adjectivală, ‘cu înclinații rele’ (fiind folosit în alt frazem verbal, *tener alguien mala sangre/ malasangre* ‘a avea cineva un caracter rău, sucit, strâmb, răzbunător’), fie de substantiv comun feminin, ‘înclinații rele, caracter vindicativ, răzbunător’.

Substantivul feminin sudat *malasangre* are următoarele sinonime: *rencor, resentimiento, animadversión, enemistad, encono, hostilidad, resentido, odio, discordia, animosidad, despecho, rencilla, cólera, pelea, venganza*. Sintagma frazeologică nominală *buena sangre* nu este înregistrată în DLE/ DRAE sub o intrare separată *buena sangre* (aceasta prezentând un grad de sudare mai mic), ci numai sub intrarea *sangre*, în două cuvinte, ca substantiv feminin, ‘înclinații bune’. Din datele lexicografice, rezultă că uzul celor două sintagme frazeologice nominale, *buena sangre* și *mala sangre*, deși există în spaniola europeană, este mai bine dezvoltat în spaniola americană. Acestea două sunt antonime și, în linii mari, înseamnă, respectiv, ‘om bun’ și ‘om rău’, iar expresia *buena sangre* este mai rar folosită în ambele varietăți de spaniolă.

Grupul frazeologic prezintă echivalențe literale: verbul fr. *se faire* – sp. *hacerse* – rom. *a-și face*, la diateza pronominală + substantivul obiect direct fr.

sang – sp. *sangre* – rom. *sânge* ‘sânge’. Avem o echivalență aproximativă între determinanții francezi ai substantivului *sang* (articolul partitiv masculin sg. *du* și adjectivul calificativ la masculin sg. *mauvais* ‘rău’) și determinantul spaniol (adjectivul feminin sg. *mala* ‘rău, rea’) al substantivului *sangre*, nearticulat, la fel ca determinatul român (*sânge rău*). Agentul/ actantul uman este subiectul neexprimat al verbului frazeologic.

Se operează asocierea între semele obligatorii [+valoare etică negativă], [+în stare proastă], [+prost], [+deteriorat] ale adjectivului calificativ ‘rău, rea’ și semele substantivului ‘sânge’: semele obligatorii [+lichid...organic], [+componentă a corpului animat al ființelor vertebrate, deci și a corpului uman], [+semivâscos], [+masificat], [+roșu], [+cald], [+nenumărabil] și semele facultative ‘care circulă’: [+în mișcare liniștită continuă echilibrată], [+nu foarte rapidă], [+în interiorul venelor și al arterelor], [+în două sensuri: de la inimă spre organe și de la organe spre inimă], [+prin tot organismul], [+format din plasmă+globule roșii și albe+plachete în suspensie], [+care transportă oxigen, fosfolipide și glucide] și ‘care prezintă’: [+presiune în vene și artere = tensiune arterială], [+calități indispensabile vieții]. Asocierea este bazată pe contradicția dintre *rău*, exprimat prin adjectivul calificativ cu semul [-bun], și semul [+bun], asociat sângelui și calităților sale nutritive, necesare vieții.

III. CONCORDANȚE LEXICALE CU ITALIANA SAU CU PORTUGHEZA

Trăsături specifice portughezei constau în concordanțele directe portugheze – spaniole în structura de bază a construcțiilor frazeologice, de tipul portughez cu *ter* + *sangue* versus spaniol cu *tener* + *sangre*, în care port. *sangue*/ sp. *sangre* este nearticulat sau artikulat hotărât.

Sintagma nominală frazeologică portugheză *sangue ruim* are sensul literal ‘sânge dezagreabil, dezgustător, urât mirositor, prost, stricat, rău’ și un sens figurat ‘om rău’ (printre altele). Cu sensul ‘om rău’, sintagma frazeologică nominală *sangue ruim* are referent uman și funcționează ca un substantiv compus ambigen, cu formă de plural s.m.f. *sangues ruins* (*sangue ruim* sg., s.m.f.). Prezintă concordanțe aproximative cu frazemul spaniol *puđrirle a alguien la sangre*, dar și cu sintagmele frastice spaniole europene și americane *buena sangre* și *mala sangre/ malasangre*, care înseamnă, respectiv, ‘om bun’ și ‘om rău’. Este conotată peiorativ. Are și perechea sa antonimică frastică *sangue bom*, conotată meliorativ, literal ‘sânge bun’, cu sensul figurat ‘prieten, camarad, om favorabil, prietenos; om bun’ (cf. *infra* Trăsături specifice lexicale).

Prin intermediul perechii frastice nominale antonimice *sangue ruim* ‘om rău’ și *sangue bom* ‘om bun’, portugheza mai concordă și cu frazelele italiene al căror sens figurat este ‘a-și face sânge rău, a se amări (cineva)’: *avere il sangue guasto* (*qualcuno*), literal ‘a avea sângele stricat (cineva)’, *farsi sangue guasto/ farsi il*

sangue guasto (*qualcuno*), literal ‘a-și face sânge stricat (cineva)’, *guastarsi il sangue* (*qualcuno*), literal ‘a-și strica sângele (cineva)’, și *farsi sangue marcio*/*farsi il sangue marcio* (*qualcuno*), literal ‘a-și face sânge putred/ putrezit, a-și face sânge stricat (cineva)’. Glosăm câteva cuvinte italiene: adj. *marcio* ‘putred, putrezit, stricat’, *guasto* ‘corupt, moleșit, mort, nesimțitor, veștejit’, *guastare* vb. ‘a strica, a distruge’, s.m. ‘răsfățare, deteriorare’. Câmpul conceptual desemnat de arhisememul CALITĂȚI PERSONALE BUNE versus RELE este, deci, comun spaniolei și portughezei. Asemănarea portughezei cu italiana în frazelele enumerate anterior se bazează pe prezența, atât în portugheză, cât și în italiană, a adjectivelor calificative peiorative cu sensuri apropiate: adjectivul portughez **ruim** și adjectivele italiene **guasto**, **marcio** ‘stricat, putred’, precum și verbul italian derivat cu forma reflexivă **guastarsi** ‘a-și strica... (ceva)’. Celelalte verbe frastice italiene, **avere** și **fare**, cu forma reflexivă **farsi** ‘a-și face’, sunt în frazeologie simple auxiliare semantice sau lexicale.

Portugheza mai prezintă concordanțe cu franceza, între expresia portugheză **de sangue frio** și cea franceză **de sang froid/ de sang-froid**. Expresia franceză are sensurile adjectival ‘cu sânge rece (animale; om)’ și adverbial ‘cu sânge rece, calculat, în mod placid, fără sentimente’. Unitatea frastică portugheză **sangue frio** este o sintagmă frazeologică nominală care funcționează ca un substantiv compus ‘animale cu sânge rece’; însoțit de prepoziția *de*, acesta capătă numai valoarea morfologică de locuțiune adjectivală, cu sensurile ‘(despre animale, literal) cu sânge rece: variabil, în funcție de temperatura mediului, ex. reptilele, amfibienii, vertebratele cu circulația incompletă; (despre oameni: figurat) placid, calculat’. În schimb, unitatea frastică franceză **sang-froid** este un substantiv comun compus, sudat. Ambele frazeme, cel portughez, *de sangue frio*, și cel francez, *de sang froid/ de sang-froid*, au sensul ‘(cu) lipsă de sentimente, răceală psihologică, calcul, indiferență, placiditate’. Ambele aflate la interfața dintre sintaxă și semantică, sintagma frazeologică portugheză *de sangue frio* este numai locuțiune adjectivală, în timp ce echivalentul francez *de sang froid/ de sang-froid* este atât locuțiune adjectivală, cât și locuțiune adverbială. Româna nu posedă o construcție asemănătoare pe plan lexical, echivalentul frazeologic românesc fiind *cu sânge rece*. În portugheză, mai există și membrul antonimic al perechii ce conține construcția discutată, **de sangue quente** ‘(zoologie: animale) cu sânge cald; (figurat) pasional arzător’, care, la fel ca portughezul **de sangue frio**, este numai locuțiune adjectivală. Franceza nu posedă un echivalent al antonimului frazeologic portughez.

Spaniola folosește grupurile nominale frazeologice echivalente **de sangre caliente** și **de sangre fría** numai cu valoarea morfologică de locuțiune adjectivală și cu sensul lor literal, strict zoologic, respectiv ‘(animale) cu sânge cald (cu temperatura corpului independentă de mediu)’ și ‘(animale) cu sânge rece (cu temperatura corpului dependentă de mediu)’. În schimb, italiana are o construcție oarecum echivalentă semantic cu portugheza, constând într-o pereche de antonime, însă neconcordantă pe plan strict lexical nici cu portugheza, nici cu franceza:

a sangue caldo și **a sangue freddo**. Acestea din urmă sunt frazeme care cumulează ambele valori morfologice de locuțiune adjectivală și adverbială, care au atât înțelesul zoologic, asociat valorii de locuțiune adjectivală (‘animale cu sânge cald sau rece’), cât și pe acela asociat valorii de locuțiune adverbială (‘cu impulsivitate sau cu calm’).

Între câmpurile semantice ale portughezei și ale italienei mai există câteva tendințe de concordanțe (parțiale), care privesc câmpurile conceptuale următoare: câmpul desemnat de arhisememele *Pasiune, temperament puternic, dinamism, impulsivitate, furie, mânie, supărare, tulburare*, câmpul desemnat de arhisememele *Sacrificiu, efort, sforțare, muncă*, câmpul descris de arhisememele *Tristețe, amărăciune, supărare, neliniște*, câmpul descris de arhisememele *Teamă, lașitate*, câmpul *Calm, echilibru, liniște, placiditate, imperturbabilitate (+ curaj)*, câmpul *Curaj*, câmpul *Înțelegere interumană bună versus înțelegere interumană proastă* (sau *Bună înțelegere versus proastă înțelegere*). Acest din urmă câmp este comun numai italienei și portughezei.

Mai constatăm o echivalență semantică între portugheză și celelalte patru limbi romanice, aceea din câmpul semantic descris de arhisememul CURAJ, portughezul *ter sangue nas veias (alguém)*, care corespunde frazemelor spaniol american *tener sangre en las venas (alguien)* (antonim al frazemului spaniol european *no tener sangre en las venas alguien*), italian *non avere sangue nelle vene/ non aver... (qualcuno)* (și se pare că, în italiană, ca și în spaniola europeană, există numai membrul negat al perechii de antonime), francez *avoir du sang dans les veines (quelqu'un)* și românesc *a avea sânge în vine (cineva)* ‘a avea curaj; a fi hotărât, curajos, energic (cineva)’.

Româna și italiana posedă în comun câmpul – EREDITATE, TRĂSĂTURI EREDITARE ȘI FAMILIALE IDENTITARE, CALITĂȚI UMANE POZITIVE, reprezentat prin frazele pragmatice (sau propoziționale) italian ***il sangue non è acqua!*** și românești ***sângele nu se face apă/ sângele apă nu se face!***, care au sensul figurat: ‘ereditatea, trăsăturile ereditare, legăturile de familie și rudenția de sânge sunt mai importante decât despărțirile sau eventualele divergențe care pot apărea între rudele de sânge’.

Portugheza are concordanțe majoritare cu spaniola, în primul rând, dar parțial și cu franceza și deci, italiana. Italiana, franceza, spaniola și portugheza au mai multe cuvinte comune incluse în expresiile la care ne referim: adjectivele port. **frio**, în (*sangue*) **frio** (adj.f. *fria*), sp. **fría**, în (*sangre*) **fría** (adj.m. *frío*), fr. **froid**, în (*sang-*) **froid** (adj.f. *froide*) și it. **freddo**, în (*sangue*) **freddo** (adj.f. *fredda*). Toate provin din etimonul latin **frīgīdus** ‘rece’ (echivalent lexical românesc: substantivul neutru *frig*, *friguri* < substantivul neutru latinesc *frīgūs*, *frigoris* ‘frig; frică; placiditate’). În schimb, în română, adjectivul **rece**, în frazemul (*sânge*) **rece**, provine din etimonul latinesc **recens** ‘proaspăt, recent’, distinct de celelalte etimoane enumerate. S-ar putea considera că în aceste expresii apar mai puține cuvinte comune celor două limbi, portugheza și româna. S-ar putea vorbi, astfel, mai degrabă despre o asemănare a structurii lexicale dintre română și portugheză, cel puțin în sintagma frastică nominală **sânge rece**.

În franceză și română, avem expresii apropiate semantic, neidentice pe plan lexical, într-un câmp semantic echivalent, PASIUNE, dar mai larg, nuanțat de semele [+obișnuință] și [+interacțiune umană] în franceză și numai [+obișnuință] și [-interacțiune umană] în română: frazele franceze *avoir quelqu'un dans le sang* (argou) 'a iubi pasional (cineva pe altcineva)' și *avoir quelque chose dans le sang* versus românescul *a avea ceva în sânge (cineva)* 'a avea (cineva) o pasiune, un talent înnăscut pentru ceva, obișnuința de a.../ a obișnui să (facă o anumită acțiune cineva)'.

Toate cele cinci limbi romanice posedă în comun și nucleul semantic substantival secundar cu sensul 'vine'. Acesta are un rol semantic mai slab, căci poate lipsi, fără să schimbe sensul frazemului. Este utilizat numai la plural în frazele din inventarul cu nucleul semantic principal 'sânge', articulat hotărât în cele cinci limbi romanice, cu excepția românei. Aceasta îl folosește numai la pluralul nearticulat: franceză s.f.pl. **(les) veines**, spaniolă s.f.pl. **(las) venas**, română s.f.pl. **vine** (nearticulat), italiană s.f.pl. **(le) vene**, portugheză s.f.pl. **(as) veias**.

IV. TRĂSĂTURI SPECIFICE LEXICALE

În ceea ce privește morfologia lexicală a nucleului semantic 'sânge' și uzul acesteia, există anumite diferențe între limbile romanice. Nucleul semantic substantival 'sânge' are genul masculin concordant în trei limbi romanice: franceza, s.m. *sang*, pl. *sangs*, italiana, s.m. *sangue*, pl. *sangui*, și portugheza, s.m. *sangue*, pl. *sangues*. În schimb, spaniola are substantivul comun *sangre* de genul feminin, cu pluralul *sangres*, iar substantivul comun *sânge* are în română genul neutru, cu pluralul *sângiuri*. Ar mai trebui precizate o serie de observații, care urmează *infra*.

Numai franceza folosește și pluralul substantivului masculin **sang** în unele frazele ce admit câte o variantă frazeologică în care substantivul nucleu este folosit cu același sens la singular și la plural: *se manger/ se ronger le sang/ les sangs*, *tourner le sang/ les sangs* (à *quelqu'un*) și *faire tourner/ retourner le sang/ les sangs* (à *quelqu'un*). Dezvoltările sau sinonimele frazeologice franceze ale acestor locuțiuni lexice au nucleul semantic folosit numai la plural: *se faire des sangs*, *se rouiller les sangs*, *se tourner les sangs*, *en avoir les sangs tournés*. În franceza canadiană, este mai bine dezvoltată frazeologia cu nucleul plural **les sangs**. Specific canadiene sunt: *C'est dans les sangs !* 'Este înnăscut!', *repandre ses sangs* = 'retrouver/ reprendre son sang-froid', *se changer/ se calmer/ se refroidir les sangs* 'a se calma după un moment de furie' (Mic dict.).

Româna nu utilizează deloc substantivul neutru **sânge** la plural, nici în frazeologia cu nucleul semantic *sânge*, nici în limbajul modern general. Pluralul românesc **sângiuri** aparține fie variantei populare, fie cronolectului vechi al românei. Nici spaniola, nici portugheza nu utilizează în frazeologia cu nucleul

semantic ‘sânge’, în varianta modernă curentă, formele de plural, respectiv: sp. s.f.pl. *sangres* (s.f.sg. *sangre*), port. s.m.pl. *sangues* (s.m.sg. *sangue*). În schimb, deși în frazeologia discutată nu folosește pluralul, s.m.pl. *sangui* (s.m.sg. *sangue*), italiana cunoaște un uz mai rar al pluralului **sangui**. În mod curent, în italiană, *sangue* s.m. are un sens literal propriu ‘sânge: lichid vital’ și două sensuri figurate, ‘temperament sau stare de spirit’ și ‘relație de familie sau transmitere genetică sau spirituală’. La toate aceste trei sensuri, italianul *sangue* este nenumărabil și folosit numai la singular. În schimb, în italiană, pluralul **sangui** are și un al patrulea sens, mai rar, asociat câmpului semantic ‘familie; descendență’.

Româna mai are și patru nuclee semantice secundare, pe lângă nucleul semantic principal *sânge*. Acestea sunt, în ordinea frecvenței: 1) rom. **cap**, 2) rom. **față**, 3) rom. **obraz**, 4) rom. **inimă**.

Spaniola are două asemenea nuclee semantice secundare: 1) **cabeza** ‘cap’ și 2) spaniolul american **cara** ‘față’. Cu nucleul secundar american *cara*, frazemul din spaniola comună metropolitană negat **no tener sangre en las venas** are sinonimele frastice americane din (câmpul PASIUNE) *no tener sangre en la cara (alguien)*, *sin sangre en la cara* (locuțiune adjectivală) și *ser sin sangre en la cara (alguien)* ‘a fi placid; dar și: a fi necinstit, nerușinat, obraznic cineva’, precum și antonimul american al acestora, *tener sangre en la cara (alguien)* ‘a fi cinstit, parolist, de încredere (cineva)’ (v., în spaniola comună, adjectivul *descarado* ‘obraznic, neobrăzat’ și substantivele masculin *descaro* și feminin *desvergüenza* ‘neobrăzare, obrăznicie’). De altfel, spaniola are un inventar frastic extrem de diversificat cu nucleul semantic **sangre**. Totuși, spaniola de referință, metropolitană, posedă și unele câmpuri („locuri”) lexicale goale, pe care le umple spaniola americană, aceasta prezentând unele inovații lexicale față de spaniola europeană, de exemplu: (câmpul CURAJ) *tener sangre en las venas (alguien)*, precum și *tener/ llevar sangre torera en las venas (alguien)* ‘a fi combativ (cineva)’, *tener la sangre pesada/ ser de sangre pesada* (Mexic)/ *ser pesado de sangre (alguien)* (Chile) ‘a fi combativ; a fi neplăcut (cineva)’ (cf. Ciolac: 2021). Toate frazelele menționate aici există numai în spaniola americană.

Italiana posedă trei tipuri posibile de nuclee semantice secundare: 1) tipul somatic uman, it. **testa** ‘cap’; 2) tipul neuman și neanimat, dar care prin metaforă reprezintă omul; 2a) it. **pietra**, pl. **pietre** ‘piatră, pietre’ sau 2b) it. **rapa**, pl. **rape** ‘nap curcesc’ sau ‘sfecleă’; precum și 3) tipul neanimat, dar calificativ și metaforic uman, it. **rosso**, care apare în sintagma frazeologică nominală **rosso-sangue/ rosso sangue**, în care **rosso** este adjectiv invariabil.

Portugheza prezintă trei nuclee semantice secundare și se apropie, astfel, de română, care prezintă patru asemenea nuclee: 1) s.f. **bochecha** ‘obraz’, 2) s.f. **cara** ‘față’, 3) s.f. **cabeça** ‘cap’, cu varianta grupului substantival masculin singular (**o**) **pico da cabeça** ‘vârf al capului, vârful capului’ (Drăghici: 2009: *passim*). Cu nucleul semantic secundar **bochecha** ‘obraz’, figurează frazelele următoare: *dar-lhe o sangue na bochecha (a alguém)*, *invadir-lhe o sangue na bochecha (a alguém)*, *subir-se-lhe o sangue na bochecha (a alguém)*, *não ter mais pinga de*

sangue na bochecha (alguém) ‘a muri de frică cineva’ (ultimul frazem însemnând literal: ‘a nu mai avea nicio picătură de sânge în obraz’). Cu nucleul semantic secundar **cara**, figurează frazele următoare: *dar-lhe o sangue na cara (a alguém)*, *invadir-lhe o sangue na cara (a alguém)*, *subir-se-lhe o sangue na cara (a alguém)*. Cu nucleul semantic secundar **cabeça**, apar frazele următoare: *invadir-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém)*, *subir o sangue à cabeça (de alguém)*, *subir-se-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém)*. Cu nucleul semantic secundar care este varianta lui **cabeça**, în grupul substantival **(o) pico da cabeça**, menționăm: *invadir-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém)*, *subir-se-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém)*. Aceste fraze înseamnă în portugheză, în sens figurat, ‘a clocoti de mânie și de furie, a fi mânios, a se înfuria (cineva)’. Sensurile literale ale acestor fraze portugheze sunt legate de acelea literale ale nucleelor frastice gramaticale verbale, *dar* ‘a da’, *invadir* ‘a năvăli’, *subir* ‘a urca’, *subirse* ‘a se urca’, urmate de obiecte indirecte, exprimate prin agent uman. Nucleele semantice secundare portugheze s.f. **cabeça** și grupul substantival m.sg. **(o) pico da cabeça** pot apărea însoțite în sintagma frastică și de un adjectiv pronominal intensificator/cuantificator, port. **todo** ‘tot’, aplicat nucleului semantic substantival **sangue**: *invadir-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém)*, *subir-se-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém)*, ambele însemnând ‘a i se sui tot sângele la cap (cuiva)’, *invadir-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém)*, *subir-se-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém)*, ultimele două fraze însemnând ‘a i se sui tot sângele în vârful capului (cuiva)’. De asemenea, la fel ca în grupul nominal românesc *(nicio) picătură de sânge*, în portugheză există și procedeul de cuantificare și intensificare a nucleului semantic *sangue* cu ajutorul substantivului **pinga** ‘picătură’, folosit în grupul nominal **pinga de sangue** ‘picătură de sânge’: *não ter mais pinga de sangue na bochecha (alguém)*, cu echivalentul frastic literal românesc *a nu mai avea nicio picătură de sânge în obraz* ‘a se speria foarte tare, a muri de frică (cineva)’.

Portugheza pare mai slab reprezentată cantitativ decât celelalte limbi romanice occidentale, în câmpul onomasiologic cu nucleul semantic **(o) sangue**, dar totuși prezintă concordanțe importante cu acestea, în special cu italiana și aproape literale cu spaniola (cf. *supra* Concordanțe lexicale cu italiana sau cu portugheza). În portugheză, dacă există câteva câmpuri conceptuale care conțin unități frastice mai puține, în schimb o serie de câmpuri tematice sunt complet goale: – *Capacități umane scăzute, imposibilitate*, – *Capacități umane de autocontrol, curaj, dar și capacități de conducere/șefie* (engl. *leadership* și – *Trăsături ereditare și familiale identitare, calități umane pozitive*.

În câmpurile tematice care în portugheză au fraze mai puțin numeroase, există anumite echivalențe sau concordanțe semantice între portugheză și italiană, dar fără echivalențe lexicale, literale. Astfel, din câmpul tematic desemnat de arhisememele ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ BUNĂ versus ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ PROASTĂ, strict specific, în egală măsură, numai italienei și portughezei (dar comun englezei: *to be bad blood between someone and another*),

înregistrăm unitățile frastice următoare: portughezul *estar a fogo e a sangue* (*alguém com outra pessoa*), literal ‘a fi la foc și la sânge (cineva cu altcineva)’, iar figurat ‘a dușmăni de moarte (cineva pe altcineva)’, dar și frazemul portughez *sangue ruim*, care, în altă accepțiune a sa, folosit numai la singular, mai înseamnă și ‘înțelegere/ relație proastă între două sau mai multe persoane’; portugheza nu deține antonime frastice cu sensul meliorativ de ‘bună înțelegere’.

În italiană, prima serie frazeologică din câmpul ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ BUNĂ versus ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ PROASTĂ, sinonimă numai cu frazele portugheze ‘proastă înțelegere’, este: *avere il sangue guasto* (*qualcuno*); *cattivo sangue correre* / *cattivo sangue scorrere* / *correre cattivo sangue* / *esserci cattivo sangue* / *non correre buon sangue* (*con qualcuno*; *tra qualcuno e qualcun altro*; *fra qualcuno e qualcun altro*); *offendere a sangue* (*qualcuno qualcun altro*); *sangue nero*, cu sensul ‘a se avea prost, a se înțelege prost, a fi în relații rele cineva cu altcineva; a se dușmăni (de moarte), a (se) urî cineva cu(/ pe) altcineva’. Înțelesul literal al frazemului italian *correre cattivo sangue* (*con qualcuno*; *tra qualcuno e qualcun altro*; *fra qualcuno e qualcun altro*) este ‘a curge sânge rău, ticălos, netrebnic, murdar, dezagreabil, invidios (între cineva și altcineva)’ și al frazemului italian *sangue nero* este ‘sânge negru’.

A doua serie frazeologică ‘a se înțelege bine (cineva cu altcineva)’, antonimă în raport cu prima, este specifică exclusiv italienei și cuprinde frazele următoare: *avere a sangue* (*qualcuno qualcun altro*); *avere buon sangue con qualcuno* (*qualcuno altro*); *buon sangue correre* / *buon sangue scorrere* (*con qualcuno*; *tra qualcuno e qualcun altro*; *fra qualcuno e qualcun altro*) ‘a se înțelege bine, a iubi cineva pe/ a se iubi cu/ altcineva’.

Cu toate acestea, portugheza posedă și, cel puțin, trei câmpuri tematice care îi sunt specifice, integral sau parțial, numai ei: a) TRISTEȚE CU DEZGUST SAU CU DECEPȚIE, unde trăsătura semantică ‘tristețe’ este conotată cu semele peiorative [+dezgust] și/ sau [+decepție], *chorar lágrimas de sangue*, cu varianta sa, *verter lágrimas de sangue (alguém)*, cu sensurile literale ‘a plânge lacrimi de sânge/ cu lacrimi de sânge; a vărsa lacrimi de sânge’ și figurat portughez ‘ter profundo desgosto’, ‘a fi profund dezgustat,-ă / trist,-ă, a vărsa lacrimi amare, a plânge în pumni’; tot din acest câmp face parte locuțiunea adverbială *com lágrimas de sangue*, cu sensul literal ‘cu lacrimi de sânge, cu lacrimi amare’ și figurat ‘cu multă tristețe’; b) ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ BUNĂ versus ÎNȚELEGERE INTERUMANĂ PROASTĂ, care este comun cu italiana; din acesta, portugheza selectează numai unitățile peiorative, conotate cu nuanța semantică minus [–], *estar a fogo e a sangue* ‘a dușmăni de moarte’ și *sangue ruim* ‘înțelegere/ relație proastă între două sau mai multe persoane’ (cf. imediat *supra*); c) CALITĂȚI PERSONALE BUNE versus RELE, comun cu spaniola americană: portugheză *sangue bom* versus *sangue ruim*, spaniolă *buena sangre* versus *mala sangre/ malasangre* ‘om bun’ versus ‘om rău’.

În portugheză, cel mai bine reprezentat este câmpul conceptual desemnat de arhisememele PASIUNE, TEMPERAMENT PUTERNIC, DINAMISM, IMPULSIVITATE, FURIE, MÂNIE, SUPĂRARE, TULBURARE, care provine din câmpul STARE NATURALĂ, BIOLOGICĂ (din domeniile BIOLOGIEI sau al ZOOLOGIEI) cu posibile extensii de sens figurate (învecinându-se cu câmpul TRISTEȚE, AMĂRĂCIUNE, SUPĂRARE, NELINIȘTE): *borbulhar o sangue em alguém, dar-lhe o sangue na bochecha (a alguém), dar-lhe o sangue na cara (a alguém), ferver o sangue (a alguém), ferver o sangue em alguém, ferver-lhe o sangue na cabeça (a alguém), ferver o sangue nas veias de alguém, invadir-lhe o sangue na bochecha (a alguém), invadir-lhe o sangue na cara (a alguém), invadir-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém), invadir-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém), sangue quente, subir o sangue à cabeça (de alguém), subir-se-lhe o sangue na bochecha (a alguém), subir-se-lhe o sangue na cara (a alguém), subir-se-lhe todo o sangue na cabeça (a alguém), subir-se-lhe todo o sangue no pico da cabeça (a alguém), ter o sangue quente (alguém), ter sangue na guelra (alguém), ter sangue nas veias (alguém)*. Toate aceste fraze portugheze înseamnă ori ‘a clocoti de mânie (cineva)’ (au acest sens toate frazele portugheze construite cu verbele *dar* ‘a da’, *ferver* ‘a fierbe’, *invadir* ‘a invada’, *subir* ‘a sui, a urca’, *subir-se* ‘a se sui, a se urca’) ori ‘a fi temperamental și pasional, a se enerva rapid și ușor de obicei, a fi mânios din fire (cineva)’ (au acest sens toate frazele portugheze construite cu verbul *ter* ‘a ține, a conține, a avea’, dintre care *ter sangue nas veias alguém* are un al doilea sens ‘a fi plin de viață sau curajos cineva’).

Unitățile *sangue bom* ‘om bun’ și *sangue ruim* ‘om rău’ lipsesc din dicționarele portughezei europene. Totuși, REVERSO și Wiktionary le înregistrează incomplet și nesistematic, făcând, poate, apel și la unități americane. Pentru portughezul *sangue ruim*, REVERSO dă sensurile 1. ‘om rău’ și 2. ‘proastă înțelegere între oameni’, dar și sensul propriu ‘sânge nesănătos, bolnav’ și pe cel mitologic și figurat ‘descendență ereditară proastă, origine din familie proastă, nesănătoasă’. Pentru *sangue bom*, REVERSO indică numai sensul propriu ‘sânge sănătos’, iar Wiktionary nu îl înregistrează. Prin urmare, atât perechea de expresii antonimice portugheze *sangue ruim* și *sangue bom*, cât și cea spaniolă echivalentă *mala sangre/ malasangre* // *buena sangre* sunt dezvoltate mai degrabă prin uzul în varietățile americane, dar există și în variantele europene și, cel puțin parțial, se află la originea celor americane. În variantele europene, există o preponderență a uzurilor expresiei peiorative din cadrul perechii antonimice. Expresia meliorativă, port. *sangue bom*, respectiv sp. *buena sangre*, este mai bine dezvoltată în varietățile americane (cf. *supra* Concordanțe lexicale cu italiana sau cu portugheza).

La fel ca portugheza, italiana este mai greu de grupat împreună cu celelalte patru limbi romanice, poate pentru că are o serie de trăsături semantice care sunt specifice numai ei, care constau în patru câmpuri tematice exclusiv italiene, exprimate, uneori, prin calificarea adjectivală calificativă *buon* a nucleului

semantic *sangue* (*buon sangue*): – *Capacități umane scăzute, imposibilitate*, – *Capacități umane de autocontrol, curaj, dar și de conducere/ șefie/* engl. *leadership*, – *Înțelegere interumană bună versus proastă* (sau *bună înțelegere versus proastă înțelegere*) și – *Trăsături ereditare și familiale identitare, calități umane pozitive*. În câmpul tematic – *Capacități umane scăzute, imposibilitate*, italiana mai prezintă și specificități din categoria morfologiei frastice sintagmatice, care constau în folosirea unor verbe frazeologice specifice numai acestei limbi, *correre* ‘a curge’ și *cavar* ‘a scoate, a extrage’, în expresiile *cavare sangue (qualcuno)*, *cavare sangue da una pietra (qualcuno)*, *cavar sangue dalle pietre (qualcuno)*, *cavar sangue da una rapa/ cavare sangue da una rapa (qualcuno)*, *cavar sangue dalle rape (qualcuno)* ‘a vrea luna de pe cer; a cere imposibilul cineva de la (alt)cineva sau de la ceva’. În ceea ce privește tot italiana, remarcăm că nu am întâlnit niciun câmp tematic corespunzător arhisememului CURAJ. Acesta fie nu există deloc, fie este mai slab dezvoltat pe plan lexical, spre deosebire de celelalte patru limbi romanice oficiale. Excepție constituie prezența în câmpul tematic descris de arhisememele CAPACITĂȚI UMANE DE AUTOCONTROL, CURAJ, CONDUCERE/ ȘEFIE/ engl. LEADERSHIP a unei singure unități frastice: *fare sangue (qualcuno)* literal ‘a face sânge; a face bine propriului sânge (cineva)’ și fig. ‘a se întări, a deveni/ a fi curajos și stăpân pe sine sau pe situație, a căpăta curaj (cineva)’.

V. CONCLUZII

Cu ajutorul *semelor* diferențiale, al *sinonimiei* și *polisemiei*, limbile romanice dezvoltă câmpul onomasiologic cu nucleul semantic ‘sânge’, atât în varietățile europene, cât și în cele americane. Alături de concordanțe generale, există specificități tematice și lexicale, prezente numai într-una sau două limbi. În acest câmp, franceza, spaniola și româna se pot grupa împreună, în timp ce portugheza și italiana prezintă numeroase specificități. Câmpul cu nucleul semantic ‘sânge’ apare mai puțin dezvoltat în portugheză, față de celelalte limbi romanice occidentale: spaniola, italiana și franceza. Spaniola se află pe locul întâi: aproximativ 115 frazeme. Deși italiana s-ar situa pe primul loc, ca diversitate semantică și lexicală, numeric ocupă, totuși, locul al doilea: aproximativ 80 de frazeme. Locul al treilea este ocupat de franceză: aproximativ 50 de unități. Pe locul al patrulea se află portugheza: aproximativ 40 de frazeme. Pe locul ultim, compensat de o frecvență a uzului relativ ridicată, s-ar afla româna: aproximativ 26 de unități.

BIBLIOGRAFIE

- Bloomfield, Leonard, 1933, reed. 1984, *Language*, New York: Holt, Rinehart & Winston, Inc. Chicago and London: The University of Chicago Press.
 Ciolac, Antonia, 2019, „Dezvoltarea câmpului lexico-semantic cu nucleul „sânge” (fr. *sang/* sp. *sangre*) în limbile franceză și spaniolă”, SCL 70/2, 180–190.

- Ciolac, Antonia, 2021, „Le développement du champ lexical sémantique ayant le noyau ‘sang’ (fr. ‘sang’ / esp. ‘sangre’ / roum. ‘sânge’) en français, en espagnol et en roumain”, în L. Schøsler, J. Härmä (J. Lindschouw) (éds.), *Actes du XXIXe Congrès international de linguistique et de philologie romanes (Copenhague, 1-6 juillet 2019)*, 2 vols. Strasbourg: SLR/ EliPhi (Société de Linguistique Romane/ Les Éditions de Linguistique et de Philologie), 561–571.
- Lehmann, Alise, Martin-Berthet, Françoise, 2000, *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*. Paris: Éditions Nathan/ HER.
- Lupu, Irina, 2019, „Unidades fraseológicas com *cap / cabeça* em romeno e português”, în Oana-Dana Balaș, Anamaria Gebăilă, Roxana Voicu (ed.), *Fraseologia e paremiologia. Prospettive evolutive, pragmatica e concettualizzazione*. Riga. Lettonia: Edizioni Accademiche Italiane (Omniscriptum Group).
- Mejri, Salah, 2003, „Introduction : polysémie et polylexicalité”, *Syntaxe et Sémantique* 5, 13–30.
- Mel’čuk, Igor A., 2013, „Tout ce que nous voulions savoir sur les phrasèmes, mais...”, *Cahiers de lexicologie* 1 (= n° 102), 129–149.
- Mellado Blanco, Carmen, 2014, „La polisemia en las unidades fraseológicas: génesis y tipología”, în Vanda Durante (ed.), *Fraseología y Paremiología: nuevos enfoques y aplicaciones*, Biblioteca Fraseológica y Paremiológica. Madrid: Centro Virtual Cervantes, Instituto Cervantes, n.º 5, Serie « Monografías » (Biblioteca fraseológica y paremiológica), 177–195.
- Noreen, Adolf, 1904–1924, reed. 2010, *Vårt Språk: Nysvensk Grammatik I Utförlig Framställning*, Volume 2 (Swedish Edition). Nabu Press.
- Pamies Bertrán, Antonio, 2016, „Metafora grammaticale e metafora lessicale: implicazioni teoriche per la fraseologia”, în Elena Dal Maso, Carmen Navarro (ed.), *Gutta cavat lapidem. Indagini fraseologiche e paremiologiche*. Mantova: Universitas Studiorum, 87–120.
- Petuhov, Nicoleta, 2013, „Expresii somatice în limba română”, comunicare susținută la Academia Română, București, 27 iunie.
- Picoche, Jacqueline, 1997, *Précis de lexicologie française. L’étude et l’enseignement du vocabulaire*, Nouvelle édition revue et mise à jour. Paris: Nathan.
- Pottier, Bernard, 1967, *Présentation de la linguistique. Fondements d’une théorie*. Paris: Éditions Klincksieck.
- Riegel, Martin, Pellat, Jean-Christophe, Rioul, René, 2002, *Grammaire méthodique du français*, édition a doua. Paris: Quadriges/ PUF.
- Soutet, Olivier, Mejri Salah, Sfar Inès (éd.), 2018, *La phraséologie : théories et applications*. Paris: Honoré Champion.
- Vintilă-Rădulescu, Ioana, 1981, „Introducere în studiul limbii occitane (provensale)”. București: Tipografia Universității București.
- Vintilă-Rădulescu, Ioana, 2001, „La langue et la littérature occitanes en Roumanie”, în Georg Kremnitz, Barbara Czernilofsky, Peter Cichon, Robert Tanzmeister (ed.), *Actes, 6e Congrès international de l’Association Internationale d’Études Occitanes. 12–19 septembre 1999*. Wien: Edition Praesens Wissenschaftsverlag, 857–867.
- Zuluaga Ospina, Alberto, 1975, *La fijación fraseológica*. Bogotá: Instituto Caro y Cuervo.

SURSE

- Diccionario de la lengua española, Real Academia Española*, 1998: *Vigésima primera edición*, 1992 (anul depunerii manuscrisului), tomo II: h–z. Madrid: Editorial Espasa Calpe, S. A., 1998 (anul imprimării manuscrisului dicționarului); 2014: *Diccionario de la lengua española. Real Academia Española*; la 23.ª edición en línea. = DLE/ DRAE
- Diccionario de uso del español*, Moliner, María, 1ª edición: 1966–1967, 2ª edición: 1998, 3ª edición: 2007. Madrid: Editorial Gredos. = Moliner
- Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*, Manuel Seco Raymundo (ed.), Olimpia Andrés Puente, Gabino Ramos González. Madrid: Santillana Ediciones Generales, Aguilar lexicografía, S. L. Torrelaguna, 2 volúmenes, (primera edición: noviembre) 2004; (tercera reimpresión: marzo) 2005.

- Diccionario universal francés-español*, 1845, por una sociedad de profesores de ambas lenguas, bajo la dirección de Joaquín Domínguez, D. Ramón (ed.), tomo I. Madrid: Imprenta de la Viuda de Jordán e hijos.
- Dicio. Dicionário Online de Português*: <https://www.dicio.com.br/>.
- Dicionário informal*: <https://www.dicionarioinformal.com.br/>.
- Dicionário Michaelis On-Line*: <https://michaelis.uol.com.br/>. = MICHAELIS ON-LINE
- Dicionário Priberam da Língua Portuguesa*, Dicionário Online de Português Contemporâneo: <https://dicionario.priberam.org/>. = PRIBERAM ONLINE
- Dicționar de expresii, locuțiuni și sintagme ale limbii române*, 2010, Cătălina Mărânduc. București: Corint.
- Dicționar portughez-român, român-portughez*, 1999, 2000, Angela Mocanu, Pavel Mocanu. București: Teora. 1) Dicționar român-portughez. 2) Dicționar portughez-român.
- Dicționar spaniol-român*, 2009, Alexandru Calciu, Zaira Samharadze, ed. a 2-a. București: Univers Enciclopedic.
- Dicționar spaniol-român de expresii și locuțiuni*, 2002, Rafael Pisot, Loreta Mahalu, Constantin Teodorovici. Iași: Polirom.
- Dicționar român-spaniol de expresii și locuțiuni*, 2005, Rafael Pisot, Constantin Teodorovici. Iași: Polirom.
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 1998, 2009, 2012; 1998: *Ediția a II-a*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. București: Univers Enciclopedic; 2009: *Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită*, Academia Română (București), Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”. București: Univers Enciclopedic Gold; 2012: *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediție revăzută și adăugită. București: Univers Enciclopedic Gold. = DEX
- Dicționarul explicativ al limbii române online*: <https://dexonline.ro/>; <https://dexonline.ro/definitie/sange>. = DEX ONLINE
- Dizionari dei Modi di Dire*, Hoepli Editore. *Dizionari Corriere della Sera*, s.v. *sangue*: <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/S/sangue.shtml>.
- Dizionario della lingua italiana*, 1971, Giacomo Devoto, Gian Carlo Oli. Firenze: Felice Le Monnier. = DIZIONARIO DELLA LINGUA ITALIANA
- Dizionario italiano-romeno. Dicționar italian-român*, 1998, ediția a II-a revăzută și adăugită, Alexandru Balaci (ed.), Mariana Stănculescu-Cuza, Haritina Gherman, George Lăzărescu. București: Editura 100+1 GRAMAR.
- Expresiones trujillanas y un poco más allá del estado trujillo*, 2007, María Electa Torres Perdomo, f.o., f.e. [fără orăș, fără editură].
- Expressões idiomáticas na área das emoções em Português e Romeno*, 2009, Cristina Drăghici, Mestrado em Língua e Cultura Portuguesa, Especialização em Metodologia do Ensino de Português LE/ L2, Universidade de Lisboa, Faculdade de Letras, Departamento de Língua e Cultura Portuguesa, Lisboa.
- Gran diccionario de la lengua española Larousse*, 2001. Barcelona: SPES EDITORIAL, S.L.
- Gran diccionario español-francés, francés-español*, 1998, 2004. Paris: Larousse-Bordas; Paris: Larousse/ SEJER; Barcelona: SPES EDITORIAL, S.L. = GDEF
- Grand Robert de la langue française. Dictionnaire alphabétique et analogique de P. Robert*, 1986², 2001; Alain Rey, Danièle Morvan; Alain Rey, éd. augmentée, Paris, 6 vol.; Paris/ Montréal, 9 vol.: Le Robert. = GRLF
- Grand Robert de la langue française. Dictionnaire alphabétique et analogique de P. Robert*, 2005. Le Robert/ SEJER: versiune electronică. = GRLF-e
- Idiomatic Constructions in Italian. A Lexicon-Grammar Approach*, 2014, Simonetta Vietri. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins B.V. Publishing Company, 199–200, s.v. *sangue*.
- Infopédia. Dicionários Porto Editora*, <https://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/>.
- Intermediate Italian for Dummies*, 2008, Daniela Gobetti, Cristiana Mora Thielmann, Chiara Marchelli. Indianapolis, Indiana, Canada: Wiley Publishing, Inc.
- Noul dicționar universal al limbii române*, 2006, Ioan Oprea et al. (ed.). București/ Chișinău: Editura Litera Internațional (imprimé en Italie).
- Oxford Spanish Dictionary. Spanish-English. English-Spanish*, 1994. Oxford/ New York/ Madrid: Oxford University Press.

- (Nouveau) *Petit Robert de la langue française*, 2012, 2014, 2020, Josette Rey-Debove, Alain Rey; Alain Rey. Paris: Le Robert; versiuni pe hârtie și electronică. = Prob, PRob-e
 REVERSO: <https://context.reverso.net/traducere/>.
Română – franceză canadiană quebecheză. Mic dicționar, Antonia Ciolac, manuscris. = Mic dict.
Sabérselas todas, 1997. [Paris:] Larousse Editorial, S. A.
Trésor de la langue française informatisé, Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS)/ Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française (ATILF)/ Université Nancy 2. = <http://atilf.atilf.fr/> = TLFi
Vocabolario Treccani on line, Treccani.it, Istituto dell'Enciclopedia Italiana, Vocabolario on line, s.v. *sangue*: <https://www.treccani.it/vocabolario/sangue>.

WEBOGRAFIE

- <https://publish.iupress.indiana.edu/read/fd56490f-c0d0-4959-bd99-12b531bb260d/section/223200cb-a2aa-4168-a192-cfe852fb7218>.
<https://www.thoughtco.com/sememe-word-meanings-1691940>.
<http://dictionnaire.reverso.net/francais-synonymes/fouetter%20le%20sang>.
<https://synonyms.reverso.net/sinonimo/es/mala+sangre>.
<https://forum.wordreference.com/threads/tener-mala-sangre.212638/>.
http://www.saber.ula.ve/bitstream/handle/123456789/16666/expresiones_trujillanas.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
<https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-flessione.php?lemma=FRIGUS100>.
<https://en.wiktionary.org/wiki/sangue>. = SANGUE Wiktionary
https://en.wiktionary.org/wiki/sangue_ruim.
<https://es.wikipedia.org/wiki/Sangre>.
<https://es.wiktionary.org/wiki/Sangres>.
https://fr.wiktionary.org/wiki/avoir_dans_le_sang.
<https://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/avoir+qqch+dans+le+sang>.
<http://aztekium.pl/grammar.py>.
<https://www.dicionarioinformal.com.br/sangue-ruim/>. = DICIONÁRIO INFORMAL
https://e-conhecimento.br.com/portugues/qual-o-significado-da-expresso-sang-15384724?utm_source=metka#otvet.
<https://www.dicio.com.br/sangue/>.
<https://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/sangue/>.

DEVELOPMENT OF LEXICAL-SEMANTIC FIELD WITH THE SEMANTIC CENTER „BLOOD” IN FIVE ROMANCE LANGUAGES

Abstract

Through the contrastive compositional analysis (using the notions of *sem* and *archisememe*) of the (macro)thematic field with the semantic center „blood” in five romance languages, we discover a set of contrastive features. One is that they develop the field using *synonymy*, *polysemy* and *sems*, both inside the European and the American varieties. A second one is that they possess specific thematic fields, present in some of these languages, as well as specific phrases, alongside with a series of general or particular sets of equivalence, grouped by two or more languages. A third feature is that lexical statistics, that we calculated on basis of our lexicographic corpus, shows that, in the considered field, the quantitative importance of representation for these languages, with approximate values, is as follows: Spanish (115 phrases), Italian (80 phrases), French (50 phrases), Portuguese (40 phrases) and Romanian (26 phrases).